

מסכת מכות דף יט עמוד א

תניא: רבי יוסי אומר שלשה דברים משום שלשה זקנים, רבי ישמעאל אומר: יכול יעלה אדם מעשר שני בזמן הזה בירושלים ויאכלנו? ... ת"ל: ואכלת [שם] לפני ה' אלהיך וגו', מקיש מעשר לבכור, מה בכור אינו אלא לפני הבית, אף מעשר אינו אלא לפני הבית.

מה עושים עם מעשר שני?

א. האם ניתן לאכול מעשר שני בירושלים בזמן הזה?

מסוגייתנו עולה שאין אוכלים מעשר שני בירושלים בזמן הזה. כך נפסק גם ברמב"ם¹ ובשו"ע². ממילא גם אין פודים אותו שם. אולם במשנה³ שנינו: "מעשר דגן ומעשר בהמה והבכורות נוהגין בין בפני הבית בין שלא בפני הבית". מבאר רמב"ן, שמדובר במעשר שני, שיש להעלותו לירושלים גם בימינו. ראייה לכך הוא מביא מבריתא⁴: "תניא: כרם רבעי היה לו לרבי אליעזר במזרח לוד בצד כפר טבי, ובקש להפקירו לעניים. אמרו לו תלמידיו: רבי! כבר נמנו עליך חבריך והתירוהו".

מבאר רש"י: "להפקירו לעניים - שילקטוהו הם, ויעלוהו לירושלים ויאכלוהו שם, שהיה עליו טורח להעלות שם הפירות. כבר נמנו עליך חבריך והתירוהו - לפדותו ולהעלות דמיו, ואף על גב דלאחר חורבן הוה - קסברי: קדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא, וצריך להעלות הפירות או הדמים".

אם כן, מוסכם היה עליהם שיש לאכול הפירות בירושלים, ודנו רק אם ניתן לפדותם. יש להוסיף, שדין כרם רבעי זהה למעשר שני "דילפינן קדש קדש ממעשר. ומתניתין דלא כרבי ישמעאל"⁵.

אם כן, לדעת הרמב"ן קיימת מחלוקת תנאים בין רבי ישמעאל במשנתנו לבין רבי אליעזר והמשנה בשקלים, בשאלה האם ניתן לאכול מעשר שני בירושלים בזמן הזה.

אולם הרדב"ז⁶ מחלק בין מעשר שני לבין נטע רבעי:

מעשר שני אין נאכל בזמן הזה בירושלם ואין פודין אותו בירושלם אלא א"כ נטמא. ונטע רבעי נאכל בזמן הזה בירושלם. הילכך נפדה הוא בירושלם אף על פי שלא נטמא דהא בהא תליא:

הסבר הדברים קשור למידות שהתורה נדרשת בהן. מעשר שני הוקש בסוגייתנו לבכור. נטע רבעי נלמד ממעשר שני בגזירה שווה. בקדשים, דבר הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בגזירה שווה.

¹ מעשר שני פרק ב, הלכה א.

² שלא, קלה.

³ שקלים פרק ח משנה ח

⁴ מסכת ביצה דף ה עמוד א

⁵ רמב"ן שם.

⁶ שו"ת רדב"ז חלק ו סימן ב אלפים קצט

אמנם בחולין למדים למד מן הלמד, וניתן להניח שנטע רבעי הם חולין. במצב שבו המלמד הוא קודש והנלמד חול, ישנה מחלוקת⁷. האם הוא חוזר ומלמד. הצ"ח⁸ מכריע לחומרה בגלל הספק כיצד נפסוק במחלוקת זו ויוצא שדין נטע רבעי ומעשר שני שווה, כדברי הרמב"ן. אולם בעל 'עיר הקודש והמקדש' מציע בהסבר דעת הרדב"ז, שלמסקנה דבר הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בגזירה שווה, ולכן ניתן לאכול בירושלים נטע רבעי בזמן הזה, למרות שאין לעשות כן במעשר.

ב. מה עושים בזמננו

1. מעשר שני זמנו בשנים א,ב,ד,ה בכל שמיטה⁹.
2. בזמן הבית יש לאכול מעשר שני בירושלים בטהרה¹⁰.
3. כשם שאין אוכלין מעשר שני בזמן הזה בירושלים כך אין פודין אותו שם, ואין מחללין אותו ואין מוכרין אותו. ואם נכנס בירושלים, אף בזמן הזה אין מוציאין אותו משם ומניחים אותו שם עד שירקב. וכן אם עבר והוציאו משם מניחין אותו עד שירקב. לפיכך אין מפרישים מעשר שני בירושלים בזה"ז אלא מוציאין את הפירות בטבול חוץ לעיר ומפרישין אותו שם ופודהו, ואם הפרישו שם בזמן הזה ירקב¹¹.
4. כיוון שאי אפשר היום לאכול בטהרה, הקלו הגאונים שאפשר יהיה לחלל מעשר שני בשווי רב על פרוטה בלבד¹². "ושורף את הפירות שחילל עליהם כדי שלא יהיו תקלה לאחרים"¹³. לכן יש לאבד את הפרוטה שמחלל עליה.
5. אפשר לייחד מטבע השווה פרוטות רבות ולחלל על המטבע לפי מספר הפרוטות שהוא שווה¹⁴.
6. על הפדיון מברכים 'ברוך... אשר קדשנו במצוותיו וצונו על פדיון מעשר שני'.
7. ואומרים: 'כל פירות מעשר שני פדויים הם וחומשם'¹⁵ על פרוטה זו'. וראוי שהפדיון הראשון יהיה ממין החייב במעשר מן התורה (דגן תירוש ויצהר¹⁶).

⁷ בובחים מה, א.

⁸ ביצה ב, ב.

⁹ רמב"ם מעשר שני פרק א, הלכה א.

¹⁰ שם ג, א.

¹¹ שם ב, ד.

¹² שם ב.

¹³ שם ג.

¹⁴ מצוות הארץ כהלכתן, הרב גולדברג, פרק ה סעיף כא.

¹⁵ בעלים שפודים צריכים להוסיף חומש מלבר – דהיינו רבע.

¹⁶ שם ה, כב.

8. אם הפירות הוכשרו לקבל טומאה ונטמאו – מותר להפריש ולפדות גם בירושלים העתיקה,

ומותר לעשות כן לכתחילה¹⁷.

את המעשר שני יש לאכול בירושלים בטהרה. אלא שכיום שאין בית המקדש קיים, כולם בחזקת טמאים עד שיבנה בית המקדש במהרה בימינו. אין אפשרות לאכול את היבול עצמו בירושלים: המעשר עצמו חייב להיאכל בטהרה, וגם אין אפשרות לפדות את היבול בכסף ומהכסף לקנות אוכל בירושלים ולאכול, היות שגם אוכל זה יש לאכול בטהרה. על כן מחללים [פודים – מעבירים את הקדושה] את היבול על מטבע בשווי פרוטה ולא צריך יותר, ואז הפירות הופכים לחולין והקדושה עוברת לפרוטה [את הפרוטה יש לבער פעמיים בשבע שנים בערב פסח]. בזמן בית המקדש שניתן היה לאכול את המעשר שני, היה צריך לפדותו בשווי.

ניתן להתעדכן בשווי הפרוטה באתר:

[/https://www.keter.org.il](https://www.keter.org.il)

של מכון כת"ר – מכון לכלכלה עפ"י התורה.

נכון לעת כתיבת שורות אלו (יא כסלו תשפ"ה)

ערך הפרוטה על פי האתר הוא 9 אגורות.

¹⁷ שם ה, כד.